

بررسی اوضاع و احوال کلی

دیدگاهی در مورد آینده سیستم

تجارت بین المللی *

مفاهیم اساسی تغییر را فته

در آمدند در سطح جهانی با تغییر در سیاستهای ایالات متحده در خلال سالهای آخر حکومت کارتر — که بعضاً ناشی از فشار دولتهای اروپائی بود — همسان بود. پی آمدهای اولیه این امر در اروپا، ایالات متحده و جهان در حال توسعه، در دآور بود. لکن، همانگونه که آخرین گزارش «گات» در مورد تجارت جهان نشان می‌دهد، توفيق در محدود ساختن تورم یکی از مهمترین علل تداوم رشد تجارت جهانی است.

جهان پس از سال ۱۹۷۱ احتمالاً برخی از سادگی هائی را که ویژگی سیستم به اصطلاح «امریکائی» در اوج خود بود، از دست داده است، لکن این فقدان بوسیله تغییر قابل ملاحظه‌ای در نگرش نسبت به مدیریت اقتصادی جبران گردیده است. این تغییر در آغاز نیمه دوم دهه ۱۹۷۰ شروع به شکل گیری کرد و از دهه ۱۹۸۰ جو جدیدی برای دولتها ایجاد نمود. بطور خلاصه، برخی از اجزاء اصلی آن شامل موارد زیر بوده است:

* کاهش نقش دولت در مدیریت اقتصادی سیاستمداران همواره در بکارگیری اصول جدید از ثبات قدم برخوردار نبوده‌اند، و هنوز هم کنترل‌های پنهان تقاضا از طریق سیاستهای مالی و اعطای سوبیسید به صنایع،

* اولویت دادن به سیاستهای ضد تورمی در اوخر دهه ۱۹۷۰، پذیرش الگوی آلمان غربی بوسیله فرانسه و سایر کشورهای اروپائی که به عضویت سیستم پولی اروپا

حال حاضر نیاز به سیاستهای عقلانی غیرتورمی را در مدیریت اقتصاد و اولویت نیروهای بازار را پذیرفته اند برای آینده تجارت بین المللی از اهمیت بسزائی برخوردار است.

کشاورزی و سایر بخشها و گروهها صورت می پنداشد. لکن، بطور کلی، شباهی وجود ندارد که در حال حاضر نسبت به ده تا پانزده سال قبل نظرات بیشتری متوجه نقش محدودتر دولت در مدیریت اقتصادی است.

توفیق در کنترل تورم یکی از مهمترین علل تداوم و شد تجارت جهانی است.

نقش بازرگانی در اقتصاد سیاسی جدید

در اقتصادهایی که گرایش بیشتری به سمت بازار وجود دارد، دست اندرکاران بازار باید نقش مهمتری را در تعیین شرایطی که طبق آنها اقتصاد جهانی تحول می یابد بر عهده گیرند. نقش سیاسی مهم بازرگانی در سطح بین المللی را در اروپای غربی با وضعیتی می توان دید، جاییکه ائتلاف بین رؤسای شرکتهای عمده اروپای غربی و کمیسیون جامعه اقتصادی اروپا — که از اوایل دهه ۱۹۸۰ به وجود آمده — به میزان قابل توجهی بر فرموله کردن و اجرای سیاستهای جامعه تأثیر نهاده است. هم نسل جدید سیاستهای صنعتی که در خلال کمیسیون تورن (Thorn Commission) به اجرا درآمدند و هم برنامه بازار واحد اروپا به ایده های بخش بازرگانی اروپا بسیار مدبیون هستند.

لکن، نقش جامعه بازرگانی در تغییر شکل روابط داخلی جامعه اقتصادی اروپا

* پژوهش عمومی آزادسازی و افزایش رقابت یک نمونه آشکار از این مورد را در بازارهای مالی — چه در بین کشورها و مناطق و چه در سطح جهان — می توان یافت. بوسیله آزادسازی مقادیر معنابهی از دارائی های مالی، روشهای تأمین مالی عدم توازن در حسابهای جاری تغییر یافته و امکان کاهش منظم در کسری موازنۀ تجاری ایالات متحده — که بسیاری از اقتصادهایان حرفه ای و دست اندرکاران بازار تا همین اواخر آن را در کوتاه مدت غیر محتمل می پنداشتند — فراهم شده است.

تغییراتی که در خلال ده سال اخیر در شرایط ایدئولوژیکی بوقوع پیوسته در زمرة مهمترین عواملی قرار دارند که این مرحله از بلوک بندیهای منطقه ای و سازماندهی مجدد در سطح چند جانبه یا ملی را بسیار کم خطرتر از تجربیات مورد اشاره در خلال سالهای بین دو جنگ ساخته است. این واقعیت که نه تنها رهبران جهان غرب بلکه رهبران کشورهای جهان سوم و شرق نیز در

اولویت‌های سیاستگذاری در اقتصاد سیاسی بین‌المللی جدید

تجزیه و تحلیل عرضه شده در بخش‌های قبل باید تا حدودی به توضیح تناقض مورد اشاره در ابتدای مقاله (شماره قبل) کمک کند. رد کلیه پیش‌بینیهای بدینسانه در مورد تیرگی اوضاع بعنوان پیش‌بینی‌های ناصواب یا القاء این نظر که هیچ خطری نسبت به وضع فعلی وجود ندارد کاری اشتباه است. اما با بررسی دقیقت موضوع، هیاهوی سیاری از دست اندرکاران در مورد تحولات اخیر را می‌توان ناشی از تمايل آنان به قضاوت در مورد سیاستهای جاری بوسیله معیارهای قبلی دانست — در حالیکه حکمرانی‌ایان اقتصاد بین‌المللی دیروز دیگر وجود ندارند. برگشت به جهانی که قبل از ۱۹۷۰ وجود داشت، زمینه‌ای برای سیاستگذاری فراهم نمی‌کند. پس در این حال اولویت‌ها کدامند؟ موضوع اصلی، نیاز به یک استراتژی چندلایه است. قضیه را می‌توان تحت عنوان زیر خلاصه کرد:

خاتمه موقیت‌آمیز مذاکرات دور اروگونه

هدف از هیچ یک از مطالب گفته شده آن نیست که موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت دیگر مناسبتی ندارد یا آنکه شکست مذاکرات دور اروگونه فاجعه آیینه نخواهد بود.

دیدگاهی در مورد آینده سیستم تجارت بین‌المللی ۶۳

بسیار فراتر از این امر است. عمل آنها بر مبنای این فرض که اکنون کم و بیش تشکیل بازار واحد امری حتمی است — برنامه‌ریزی استراتژیک، تصمیمات سرمایه‌گذاری، ادغام‌ها و خریداری سایر شرکتها بوسیله آنها — ساختار اقتصادی اروپا را قبل از گرگون ساخته و به واقعیت پیوستن اروپای ۱۹۹۲ را تضمین نموده است.

نقش بازارگانی در سطح جهان بنا به تعریف، از گستردگی زیادی برخوردار است. لکن، این موضوع تصادفی نیست که دبیرخانه «گات» در توضیح رشد سریع و غیرمنتظره تجارت جهانی در سال ۱۹۸۸، از میان مهمترین عوامل تأثیرگذار، نقش ایفا شده توسط سرمایه‌گذاریهای تجارتی را بعنوان شاخص ترین برگزید: در منطقه کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، حجم سرمایه‌گذاریهای خصوصی در طرحهای غیرمسکونی در سال ۱۹۸۸ به میزان ۱۱ درصد رشد داشته، که این نزد اوایل دهه ۱۹۷۰ تاکنون تنها دوبار سابقه داشته است. در عصر تولیدات صنعتی در سطح جهانی و تجارت بین‌بنگاهها، تصمیم‌گیری شرکتها می‌تواند به گونه‌ای اساسی شرایطی را که رژیم بین‌المللی باید با آن رویه رو شود تغییر دهد. این تصمیمات همچنین بعنوان مانع دیگری در مقابل سیاستهای نابخردانه و رکود جهانی بشمار می‌آیند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بر عکس، این امر بسیار نامطلوب است و می‌تواند از نظر سیاسی نیز خطناک باشد. لکن به منظور اثبات یک مورد اقتناع کننده درباره اینکه «گات» چه کارهایی می‌تواند و باید انجام دهد، توجه به کارهایی که «گات» نمی‌تواند انجام دهد، فوق العاده اهمیت دارد.

ابتدا لازم است تا بین وظایف «گات» بعنوان متولی برخی از عرفهای تجارت بین المللی و نقش آن در نظارت و حل و فصل اختلافات، تمایز قائل گردید. «گات» همواره شخصیتی متناقض داشته است.

ائتلاف بین رؤسای شرکتهای عمده غربی و کمیسیون جامعه اقتصادی اروپا به میزان قابل توجهی بر فرموله کردن واجرای سیاستهای این جامعه تأثیر نهاده است.

توافق و اجرا قرار گیرند مطلوبیت استفاده از موافقتنامه را کاهش نمی‌دهد بلکه آنرا تکمیل می‌کند.

نکته مشابهی در رابطه با نقش عملی تر «گات» در نظارت و حل و فصل اختلافات پدید می‌آید. هر اندازه که «گات» بتواند هر یک از دو وظیفه مذکور را با کارائی به انجام رساند، اقتصاد جهانی از سلامت بیشتری برخوردار خواهد بود. لکن، رویه‌های گوناگون «گات» باید بر حسب مطلوبیت و همچنین مؤثر بودن آنها طبقه‌بندی شوند. به این دلیل، بحث در مورد روش‌هایی که از طریق آنها نقش نظارتی «گات» می‌تواند

«گات» تجسمی از والا ترین ایده‌آل‌های جهانی است ضمن اینکه همزمان انکاسی مادی و دنیائی از مصالحه‌هایی است که امضاء کنندگان آن توانسته اند از طریق مذاکره به آن دست یابند. اصول تجارت آزاد و غیرتیغیض آمیز که در مقدمه ماده (۱) آمده است برای همیشه پایدار خواهد ماند (یا باید بماند). استثنایی که در ماده (۱) در ارتباط با کالاهای کشاورزی مجاز شمرده شده اند به مشابه بنای یادبودی بر ضعف بشر و بدء—بستانهای سیاسی هستند.

هر دو نوع معیار (چه دائمی و چه موقت) برای رژیم «گات» ضروری است.

«برخلاف بسیاری دیگر از سازمانهای بین‌المللی — و تا حدود زیادی بواسطه مبداء پیدایش خود — «گات» در دستگاه اداری عریض و طویل و رویه‌ها اداری که اغلب بصورت ضدکارائی عمل می‌کنند، گرفتار نیست.»^۱ سایرین نسبت به مسابقات این مجمع کوچک (واقع در کناره دریاچه زتو) در زمینه اجماع نظرات، با توجه به رفتارهای کنترل نشده و پرهیجان در مشاجرات، و جنگهای تجاري در مورد موضوعات کم اهمیت ترین جامعه اقتصادي اروپا و ایالات متحده نظرات متفاوتی دارند. با این وجود، اگر بنا باشد از نتایج تأسف‌بارتر ظهور موافقتنامه‌های منطقه‌ای یا دوجانبه واسط و غیرجامع اجتناب گردد، و یک رژیم چندلایه واقعی و کارآمد ایجاد شود، لایه جهانی به اختیارات و بُرش بیشتری نیازمند خواهد بود. این امر بدان معناست که دیرخانه «گات» باید قادر باشد تا تعزیه و تحلیل هائی مستقل و با کیفیتی مشابه سازمان همکاری و توسعه اقتصادي و صندوق بین‌المللی پول (IMF) را ارائه نماید. «گات» همچنین باید امکان انتقال نظرات خود را نه تنها به تعداد محدودی از دست اندکاران، بلکه از طریق رسانه‌ها، پارلمان و آراء عمومی پیدا کند. این تحولات حاکی از تغییر عمده‌ای در سطح

بهبود یابد از اهمیت خاصی برخوردار است. بدون قدرتهای فوق ملی — از نوعی که در کمیسیون جامعه اقتصادي اروپا یا دادگاه اروپا وجود دارد — توانانی «گات» در برقراری نظم، با محدودیتهای آشکاری رو برو است. اما «گات» می‌تواند نسبت به وضعیت فعلی خود، کانون بسیار مهمتری درجهت فشار به خطاطاکاران باشد. اگرچه در خلال دوازده ماه اخیر در مباحثات غیراروپائی ابراز هیجانات شدیدی در مورد دژنفوذناپذیر اروپا وجود داشته است، استفاده از فشارهای خارجی در مقاضعه نمودن سیاستگذاران اروپائی در مورد این امر که پی آمدهای خارجی سیاستهای آنها از اهمیت حیاتی برخوردار است، غیرقابل انکار است. اگر ابزارها و روش‌های نظارتی «گات» شدیداً تجدید سازمان شوند و تصمیمات آن انتقال یافته و تبلیغ شوند، این سازمان می‌تواند فشار خارجی را به صورتی بسیار سازنده نهادی سازد.

البته، این نهادی کردن، گام بزرگی است. مدیرکل‌های «گات» یکی پس از دیگری و بسیاری از نمایندگان دولتهاي عضو به کوچک بودن دیرخانه «گات» و تأکید شدید بر ایجاد اجماع در نظرات بهروشی ساکت و صبورانه مباراهم می‌کنند. اولین مدیرکل «گات» اظهار نموده بود که

1. «Trade Policies for a Better Future», The Leutwiler Report (Nig off, 1987), P. 169.

سرمایه‌گذاری در شرق مطرح می‌شوند نه تنها برای کشورهای غربی مهم هستند بلکه عنوان منبع تیرگی روابط و سوئوفقاهم بین شرق و غرب نیز حائز اهمیت می‌باشند.

قدم دوم، مشارکت بخش خصوصی در این فرآیند است. تجربه اروپائی‌ها در دهه ۱۹۸۰ نشان داده است که ائتلاف بین

فعلی پرسنل و روش‌های سازمانی «گات» خواهد بود. این تعولات از اقداماتی که در گروه کاری مربوط به انجام وظایف سیستم «گات» مورد بحث قرار دارد نیز فراتر می‌رود. به حال، اگر بنا باشد اصولی که تجارت بین‌المللی بر مبنای آنها بنا می‌شود بهتر درک شود و مقامات سازمانهای واسط

برای پی‌ریزی یک سیستم جدید جهانی، اولین قدم، مذاکره در مورد نوعی موافقتنامه با اتحاد جماهیر شوروی و سایر کشورهای بلوک شرق خواهد بود.

آزادسازی بین‌المللی (کمیسیون جامعه اقتصادی اروپا) و رهبران جامعه بازرگانی تا چه اندازه می‌تواند مفید باشد. تعمیق روابط بین جامعه بازرگانی و دبیرخانه «گات» و هیأت‌های مربوطه می‌تواند بسیار سودمند باشد.

ایجاد ابتکارات منطقه‌ای و دوچانبه

گروه‌بندیهای منطقه‌ای قویتر و حتی موافقتنامه‌های دوچانبه را می‌باید اولاً عنوان واکنشی طبیعی نسبت به اضمحلال اقتصاد سیاسی بین‌المللی در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ و ثانیاً عنوان مکمل نظم جهانی مورد ملاحظه قرار داد. هر کس که در این مورد شک دارد باید در مورد این امر تأمل نماید که آیا می‌توان یک طرح قانونی با ابعادی شبیه به آنچه که در گزارش رسمی ۱۹۸۵ جامعه اقتصادی اروپا درخواست شده، را در

به منظور رفتار معقولانه‌تر تحت فشار قرار گیرند، هزینه‌ای که برای این کار صرف می‌شود زیاد نیست.

اقدامات دیگری نیز وجود دارند که می‌توان برای پی‌ریزی سیستم جهانی از آنها استفاده کرد: اولین اقدام، مذاکره در مورد نوعی موافقتنامه با اتحاد جماهیر شوروی و سایر کشورهای بلوک شرق خواهد بود. بدیهی است که در شرایط حاضر شرکت کامل این کشورها در «گات» به شکل عادی قابل تصور نیست. لکن، برای حضور اتحاد جماهیر شوروی در «گات» — حتی بصورت ناظر هم که شده — فواید بسیاری می‌توان برشمرد. این اقدام می‌تواند برای اتحاد جماهیر شوروی ارزشی آموزشی داشته باشد و فرآیند آزادسازی را استحکام بخشد. برای غرب نیز این اقدام مفید خواهد بود، چرا که موضوعاتی که بواسطه تجارت و

- داخل «گات» مورد مذاکره قرارداد؟ اگر جواب منفی باشد، لزوم یک ساختار واسط بدیهی می‌گردد. این خطر که مقامات این سازمانهای واسط می‌توانند حمایتگرانی های جدیدی را ایجاد نمایند باعث ابطال این نکته نمی‌شود بلکه تنها این استدلال را تقویت
- (۵) ایجاد یک سازمان همکاری و توسعه اقتصادی در منطقه اقیانوس آرام با نقش مشابه سازمان همکاری اقتصادی اولیه در اروپا.
- (۶) تقویت بیشتر اتحادیه کشورهای

ترکیبی از اقدامات جهت بازار جهان صنعتی، همراه با مذاکرات جدی در مورد از میان برداشتن موانع تجارتی در کشورهای در حال توسعه، ضرورت دارد.

- جنوب شرقی آسیا.
- (۷) به واقعیت در آوردن همکاریهای منطقه‌ای در امریکای لاتین که از دیرباز یک آرزو بوده ولی جامه عمل نپوشیده است.
- این فهرست را می‌توان بصورتی نامحدود گسترش داد. با انجام این کار آشکار خواهد شد که هیچ نوع خاصی از رژیم منطقه‌ای را نمی‌توان در همه جا بکاربرد و فضول مشترک، همزیستی ترتیبات ویژه و جوّ بهم ریختگی، بطور حتم از ویژگیهای حرکت در این جهت خواهد بود.
- می‌کند که فقط یک روش چندلایه‌ای، مؤثر خواهد بود.
- در این شرایط، هیچ دلیلی وجود ندارد که هریک از کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی به موارد زیر معتبرض باشند:
- (۱) مذاکره در مورد یک موافقنامه فراگیر بین جامعه اقتصادی اروپا و اتحادیه تجارت آزاد اروپا به منظور جامه عمل پوشاندن به تعهد هجده کشور عضو در آوریل ۱۹۸۴ در لوکزامبورگ جهت ایجاد فضای پویایی در اقتصاد اروپا.
- (۲) ایجاد یک رژیم منظم و اصولی که دربردارنده ارتباط بین جامعه اقتصادی اروپا و اتحادیه تجارت آزاد اروپا با اقتصاد کشورهای مدیترانه باشد.
- (۳) شدت بخشیدن به مذاکرات ایالات متعدد و مکریک.
- (۴) ایجاد همکاری بین استرالیا و

ماهنهنگی سیاستهای غرب در قبال جهان در حال توسعه

این ایده از قبل بطور ضمنی در دعوت به تقویت سیستم جهانی وجود دارد. لکن، بدليل اهمیت ذاتی و منافع بلندمدت آن برای

هر رژیم تجاری که به دولتها اجازه دهد از تجدید ساختار اقتصادهای خود اجتناب نمایند
نه تنها به تجارت جهانی بلکه به خود آن کشورها نیز لطمه خواهد زد.

موافقت نامه الیاف چندگانه و حرکت بسوی تجارت آزاد محصولات کشاورزی بیش از آنچه که جامعه اقتصادی اروپا یا ایالات متحده مایل به انجام آن هستند به پیش بروند. اما در صورتیکه کشورهای غربی به اقدامات یکجانبه‌ای دست بزنند این امر برای کشورهای در حال توسعه مخاطره آمیز خواهد بود. جهان در حال توسعه نیز تولید کنندگانی غیرکارآمد در کشاورزی و منسوجات دارد و هر رژیمی که اجازه دهد دولتها از تجدید ساختار اقتصادهای خود اجتناب نمایند نه تنها به تجارت جهانی بلکه به این کشورها نیز لطمه زده است. آنچه مورد نیاز است، کاربرد همانگ اصول آزادسازی در هر دو گروه از کشورها می‌باشد.

همکاری سیاسی در غرب

در مقاله‌ای که در ارتباط با شکل گیری تجارت بین‌المللی است، صحبت از همکاری سیاسی ممکن است عجیب بنظر برسد. در خلال ۲۵ سال اول اتحاد پس از جنگ، کشورهای عضو این اتحاد یک استراتئی دوگانه را به اجرا درآورده‌اند بطوریکه سیاستهای تجاری را از ملاحظات

کشورهای غرب، باید آنرا اصالتاً مورد توجه قرار داد. این امر نمایشی بسیار آشکار و مؤثر از این واقعیت خواهد بود که بلوک بندیهای منطقه‌ای و قراردادهای دوجانبه با مسئولیتهای تابعیت جهانی هیچ‌گونه ناسازگاری ندارند. تغییر در شرایط ایدئولوژیکی که در فوق به آن اشاره شد این تفاهم عمومی را ایجاد نموده است که آنان که به خود کمک می‌کنند، بیشترین رشد را خواهند داشت. عملکرد اخیر برخی از کشورهای در حال توسعه — همراه با یا بدون قیومیت صندوق بین‌المللی پول — این نظریه را اثبات می‌کند. هیچ نوع عقب‌گردی به قیومیت غیر مؤثر و پرهزینه دوران بعد از استعمار نباید وجود داشته باشد و مشروط و محدود کردن کشورها باید توأم با آزادسازی باشد.

در هر برنامه متوازن، تدابیر مالی از اهمیت بسزائی برخوردارند. سیاستهای تجارتی نیز در این رابطه نقش دارند. آنچه مورد نیاز است ترکیبی از اقدامات، جهت بازنمودن درهای بازار جهان صنعتی، همراه با مذاکرات جدی در مورد از میان برداشتن تعریف‌ها و سایر موانع تجارتی در جهان در حال توسعه می‌باشد. در مذاکرات دور اروگونه کشورهای صنعتی باید در مورد رهاساختن

در صورتیکه کشورهای غربی به اقدامات یکجانبه تجاری دست بزنند این امر برای کشورهای در حال توسعه مخاطره‌آمیز خواهد بود.

مذاکره کنندگان موضوعات تجاری تنها تعصبات خود را تقویت بخشند، نه فقط برای توسعه روابط شرق و غرب بلکه برای حفظ روابط دوستانه بین کشورهای غرب نیز می‌تواند خطروناک باشد لذا راهبری سیاسی به نحو روزافزونی مورد نیاز خواهد بود. در این زمینه اقدامات عملی گوناگونی نظیر احیاء پیشنهاد قدیمی به منظور ایجاد نهادی که مشورت مداوم بین جامعه اقتصادی اروپا و ایالات متحده در ارتباط با موضوعات سیاسی و نیز موارد خاص مورد نظر جامعه اروپا را تضمین نماید را می‌توان توصیه نمود. مکانیزم مشابهی را نیز می‌توان برای جامعه اقتصادی اروپا و ژاپن، یا با یک ساختار سه‌جانبه مستحکمتر، اندیشید.

لازم به تذکر است که درج ترجمه این مقاله به معنای تأیید آن و پذیرش مواضع مطرحه نبوده، بلکه صرفاً جهت اطلاع از نظرات گوناگون در این زمینه آمده است.

کلی تر سیاسی و امنیتی متمايز ساخته اند. این جدائی را می‌توان بواسطه عدم تقارن خود این اتحاد، و یا بواسطه ویژگی روابط شرق و غرب — که در آن توازن نظامی موضوع اصلی مورد توجه بود و قراردادهای تجاری از اهمیت کمتری برخوردار بودند — توجیه نمود.

اما، در اقتصاد سیاسی بین المللی جدید، حفظ استراتژی دوگانه، مناسب نیست. افرادی که مسئول سیاستهای تجاری یا اقتصادی هستند، تأثیر قاطعی بر روابط شرق و غرب دارند. مدیریت تغییرات در اتحاد جماهیر شوروی و اروپای شرقی یکی از مهمترین آزمونهای دیپلماتیکی است که غرب با آن روبروست. ارتش‌ها از بانکها و جامعه اقتصادی اروپا کمتر درگیر این مسئله خواهند بود، چرا که جامعه اقتصادی اروپا از طریق سیاست مشترک تجاری خود، به همان اندازه شورای ناتو^۱ (NATO)، عمیقاً درگیر این مسئله خواهد بود.

فرموله کردن سیاستها بصورت بخشی، بطوری که در آن کارشناسان امنیتی فقط با کارشناسان امنیتی گفتگو کنند و